

אדרת רשב"ם

ר"ת אמורות דוב רוזנברג תלמיד רבינו שלמה ב"ר מרדכי
לזכר נשמת הגה"ק רבינו שלמה מזוועהיל זי"ע

בס"ד

פ' בהר בחקתי שנת והיא סוגיא בכל יום ויום למקום פלוני אני הולך לפ"ק גיליון תנ"ה

מדור הנעשה ונשמע

נתניהו ביקש בימים האחרונים מבכירים במפלגות החרדיות להוריד מסדר היום את חוק הגיוס ולהמתין עם זה עד לאחר הבחירות, והבהיר כי אין לו רוב במליאת הכנסת להעביר את החוק לפני הבחירות, וכנראה שמפלגות החרדיות ימתינו בזה עד לאחר הבחירות, אבל כאן הבן שואל, האם לא הגיע הזמן להגיד לראש הממשלה בפרצוף שהחרדים כבר אינם שק החבטות שלו, הגיע הזמן להגיד לראש הממשלה שלא חוק הגיוס היא הבעיה, הבעיה היא כמו שמצינו בסוף פ' כי תצא, לא יהיה לך בבייתך איפה ואיפה גדולה וקטנה (דברים כה:יד), לא יתכן במדינה שדוגל כל העת על "שוויון ודמוקרטיה" לעשות את זאת באיפה ואיפה, כאשר מדובר בדברים הנוגעים לנשמה, בדברים הנוגעים לדת משה וישראל, צועקים שזה כפייה דתית, ומצד שני מנסים בכל כוחם להכריח עלינו כפייה חילונית, אפילו דתיים הלאומיים שהתגייסו לפלוגת דתי/חרדי בצבא אשר הוקמה לפני כעשר שנים במטרה לאפשר לבני המגזר החרדי לשרת בצבא, תוך שמירה מלאה על אורח חייהם החרדי וללא פשרות, אבל דברים לחוד ומעשים לחוד, עד כדי כך שגם הדתיים הלאומיים שהתגייסו, מתלוננים שפשוט רימו אותם בשקרים, והכריחו אותם לשרת בלי הבדלה מגדרית וגם לשבת יחד בטנקים עם חיילות, גם הכריחו אותם לעבור על עוד איסורי תורה כגון חילול שבת שלא במקום פיקוח נפש, או להקשיב לזמרת רח"ל, הרי קול באשה ערוה (ברכות כד. קידושין ע.). וכו' וכו', כל המטרה של הצבא היא רק לחנך אותם מחדש נגד טהרת הקודש, השמאל שם בראש מעיניו ובראש סדר העדיפויות שלו רק לחלן את כל החרדים, דבר מעניין הוא - כי כשקוראים את המגילה בפורים, והמנהג היא להכות ברעשן כאשר מזכירים את "המן", ובהרבה קהילות נהוג כי כאשר מזכירים את "המן" פעם האחרונה במגילת אסתר בפסוק כי המן בן המדתא האגגי צרר על היהודים חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם (אסתר ט:כד), אז הילדים מפעילים את הרעשן ביתר שאת וביתר עוז למשך כמה דקות ברציפות, כי המן הרשע חשב להמם ולאבדם, ולבסוף אכל את הדייסה אשר בישל לעצמו, ותלו אותו על העץ אשר הכין לו, וסימנך חוק הגיוס בגימטריא להמם ולאבדם, ובגימטריא איפה ואיפה, ולכן הדבר הנוער כעת, היא להגיד לראש הממשלה "די - מספיק", תוריד את חוק הגיוס מסדר היום, ותעלה במקומו "חוק איפה ואיפה" לסדר היום (ואם הבג"ץ יפסול זאת - אין שום תוקף לפסק שלהם - כי זו האל"ף ב"ת של דמוקרטיה), ובלי זאת לא תהיה ממשלה! שתהיה חוק גיוס באיפה ואיפה, שגם מגזר הערבי תהיה שותף לסנקציות כמו החרדים, איפה פתאום נעלמו חוקי "השוויון והדמוקרטיה"? הגיע הזמן להגיד "עד כאן", אנחנו לא מוכנים לוותר על זאת בשום פנים ואופן, ונראו איך שהממשלה יבואו אלינו בכריעה על הברכיים, כי אין להם שותפים לקואליציה יותר מסורים מן החרדים, אבל עד כאן! ואם צריכים להפיל את הממשלה, אז אנו גם מוכנים לזאת, ואחר הבחירות נצטרף לקואליציה בתנאים שלנו בלי פשרות, ממילא אין לנו מה להפסיד, את התקציבים כבר גזלו מאתנו, ולסנקציות כבר התרגלנו, ולכן הכלי מלחמה שלנו חייב להיות דוקא טענת "שוויון ודמוקרטיה", והאמת תצא לאור, וכמו שאמר יתרו עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם (שמות יח:יא), פשוט צריכים לעזוק זעקה גדולה להתעורר, וכמו שכתוב במפטיר יונה, ויקרב אליו רב החבל ויאמר לו מה לך נרדם קום קרא אל אלקיך (יונה א:ו), וסימנך ויצא בתוך העיר וזעק זעקה גדולה ומרה בגימטריא אשר זדו במילוי כזה, אל"ף שי"ן רי"ש זי"ן דל"ת ו"ו, אנחנו כבר מתכווננים לחג השבועות קבלת התורה, יומא דהילולא של אא"ק הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, וכבר כתב נכדו ה"ה דו"ק הק' בעל דגל מחנה אפרים זי"ע וזלה"ק, ובני ישראל יוצאים ביד רמה ותרגומו ובני ישראל נפקין בריש גלי, וזה מרומז בפסוק ובני ישראל יוצאים מן הגלות בריש גלי, ברי"ש ראשי תיבות ר"בי ישראל ב'על ש"ם (דגל מחנה אפרים פ' בשלח), ובשבועות עתידין להיגאל, ביה יפקון ישראל מגלותא, ובינתיים חבי כמעט רגע עד יעבור זעם (ישעיה כו:כ), ולפני קבלת התורה מצינו והיו נלנים ליום השלישי (שמות יט:יא), וסימנך פי בדבר אשר זדו עליהם בגימטריא להתעורר, ובגימטריא נלנים ליום השלישי, ובגימטריא חבי כמעט רגע עד יעבור זעם, ובגימטריא וגאלתי אתכם, ויתקיים דברי החוזה, יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם (דניאל יב:ב), וסימנך פי בדבר אשר זדו עליהם בגימטריא באר שחת, שרנו בל"ג בעומר הפיוט ואמרתם כה לחי מרבינו יוסף חיים מבגדאד בעל בן איש חי זי"ע, תורתו מגן לנו היא מאירת עינינו, הוא ימליץ טוב בעדנו אדונינו בר יוחאי, ואמרתם כה לחי רבי שמעון בר יוחאי, ואמרתם כה לחי רבי שמעון צדיקאי, וסימנך תורתו מגן לנו בגימטריא והיתה עת צרה, ובגימטריא אבינו מלכנו קרע רוע גזר דיננו, כי אם הממשלה לא תקח את הענין לידיים בשיא הרצינות, אז הם עצמם יגרמו שמנגנון ההשמדה העצמית יופעל במדינת ישראל, ושעון הזמן מתקתק המובילה לחורבן וסוף ל"מדינת ישראל", ותחילה וראש ל"ארץ ישראל" תחת הנהגת מלך המשיח, וסימנך תורתו מגן לנו בגימטריא סוף מדינת ישראל, ואז כולנו, כל בני ישראל יתגייסו לצבא של מלך משיח, כולנו יישבו ויתעסקו בתורה הקדושה יומם ולילה, וסימנך, תורתו מגן לנו, מגן בגימטריא צבא, תורתו של רבי שמעון בן יוחאי, מגן לנו, הוא הצבא שלנו, ואדרבה - מי שירצה לשרוד יתחייב להתגייס ולהתחבר בשוויון לכל לומדי התורה, משמר הגבול שלנו תהיה, לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי פי מלאה הארץ דעה את ה' פמים לים מכסים (ישעיה יא:ט).

מדור הדרוש

אם בחקתי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם, ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו וגו' (ויקרא כו:ג-ד).

ובמדרכ רבה, אם בחקותי תלכו, הדא הוא דכתיב (תהלים קיט:נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, אמר דוד, רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר, למקום פלוני ולבית דירה פלונית אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, הדא הוא דכתיב ואשיבה רגלי אל עדותיך, רב הונא בשם רב אחא אמר, חשבתי מתן שכרן של מצוות והפסדן של עבירות, ואשיבה רגלי אל עדותיך, רבי מנחם חתנא דרבי אלעזר ברבי אבינא אמר, חשבתי מה שכתבת לנו בתורה, אם בחקותי תלכו, ומה כתיב תמן, ונתתי שלום בארץ, ואם לא תשמעו לי, מה כתיב תמן, ויספתי ליסרה אתכם, רבי אבא ברבי חייה בשם רבי יונתן אמר, חשבתי ברכות חשבתי קללות, ברכות מאל"ף ועד תי"ו, קללות מן וי"ו ועד ה"א, ולא עוד אלא שהן הפוכות, אמר רבי אבין, אם זכיתן הריני הופך לכם קללות לברכות, אימתי, כשתשמרו את תורתא, הדא הוא דכתיב אם בחקותי תלכו (ויקרא רבה פ"ה א').

וראיתי בחתם סופר על תהלים וזלה"ק, חשבתי דרכי ואשיבה רגלי וגו' (ויקרא רבה פרשת בחקתי) חשבתי ברכות מא' עד תי"ו וחשבתי קללות מו"ו ועד ה', ולא עוד אלא שהן הפוכות, ובאמרו הפוכות – ראונן, כי ידוע שא"ב ישר הוא בחסד, ובהיפך בתשר"ק הוא במידת הדין, והוא מתחיל בוי"ו ומסיים בה"א, והיינו רוב א"ב בהיפך מו"ו עד תי"ו, ושם הוא עיקר הדינים, כי מן הו"ו מתחיל זרועות עולם, ששם חיות עשו וישמעאל, ומיעוטו הוא ישר מאלף עד ה"א, אמנם שם הוא ראון העליון הממתיק כל הדינים כידוע, כי אלף הוא בכתר עליון, ועד ה' שהוא אימא עילא, שם כולו ראון, ואי היה מתחיל בה"א ומסיים בוי"ו, אז היה הכל בהיפך, רל"ל ולא היתה תקומה חס ושלום (חת"ס תהלים קיט:נט).

ונל"פ בעזהשי"ת ולומר בדרך פטפוטי לאורייתא, ללכאורה אימתי אפשר לדייק ולדרוש בסדר של הברכות והקללות, רק באופן שאמרינו דאין סדר למקראות התורה, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, ואז שפיר יא' לדרוש למה כתבה התורה בזו הסדר, אבל אם יא' סדר למקרא, והשכר על קיום המצוות או העונש על אי קיום המצוות באים לפי סדר חומרת הענין, אז אי אפשר לדרוש למה הסדר מא' עד ת' או מן ו' ועד ה', כי ככה סדר חומרת הענין.

וכמו שמצינו לגבי סמוכין, דאיתא בספר ערבי נחל פ' בהעלותך דזה אי דרשינן סמוכין או לא, תלוי אי יא' סדר למקרא או לא וזלה"ק, והנה איכא פלוגתא אי דרשינן סמוכין או לא, ונראה לומר, דהדבר תלוי בזה דפליגי תנאי בעלמא (ראש השנה ט:), אי מקרא נדרש לפניו ולא לפני פניו או גם לפני פניו, ואי נימא דמקרא נדרש לפני פניו, ויש מקראות שלא נכתבו במקומם כלל, והם שייכים לפרשה אחרת וכדומה אז צריך ליתן טעם על אותו הפסוק למה נכתב דווקא שם מאחר וגם שם אין מקומו, לכן דרשינן סמוכין ונכתב שם לאיזה טעם,

משא"כ למאן דאמר דאין מקרא נדרש לפני פניו אם כן כל פסוק נכתב במקומו, אין מקום כלל לדרוש סמוכין, כי הפסוק נכתב במקומו (ערבי נחל פ' בהעלותך), וכך גם איתא בספה"ק בנין דוד פ' נח וזלה"ק, והנה טעם פלוגתא אי דרשינן סמוכין או לא, מבואר בהגהות מוהר"ץ (גיטין ס.) אי תורה מגילה מגילה נתנה או חתומה נתנה, דאי מגילה מגילה נתנה – לא נאמרה בפעם אחד, רק במשך ארבעים שנה, פעם שנה זו, ופעם בשנה אחרת, ואיך שייך למדרש סמוכין, כיון שלא באו המצוות בפעם אחד [משא"כ משנה תורה ס"ל לכ"ע דדרשינן סמוכין כיון שצא הדיבור בפעם אחד ממשה רבינו לישראל], אבל למאן דס"ל דחתומה נתנה, שפיר דרשינן סמוכין, דנתנה בפעם אחד ע"פ ולפח"ח (בנין דוד פ' נח אות כ"ו).

ועוד איתא בספר בנין דוד פ' נח וזלה"ק בא"ד, ונודע דברי השלה"ק והמפרשים ז"ל דכתוב תשב אנוש עד לכ"א ר"ת דם כפירה אשת איש, דאי אמרינן עד ועד בכלל מועיל תשובה גם בעצירות אלו, אבל אי אמרינן ולא עד בכלל אינו מועיל תשובה על עבירות אלו עכ"ל, וכבר כתבו המפרשים דלמאן דאמר דתשובה קודמה לבריאת עולם גדול כחה ומועיל תשובה גם על עבירות הנ"ל, והנה במדרש (בראשית רבה א, ד) מנה ששה דברים שקודמו לבריאת העולם ורבי אבהו בר זעירא אומר אף התשובה שנאמר בטרם הרים יולדו – מאותה שעה – תשב אנוש עד לכא עיי"ש, וכתב ציפה תואר דפליגי אי דרשינן סמוכין, דמאן דאמר הראשון לא לרוש סמוכין ותשב אנוש עד לכ"א אינו דבוק עם בטרם הרים יולדו, ור' אבהו בר זעירא ס"ל דדרשינן סמוכין, וכתוב בטרם הרים יולדו וכו' תשב אנוש עד לכא, שמע מינה דתשובה קודמה לבריאת העולם עכ"ל (בנין דוד פ' נח אות כ"ז).

והנה המחלוקות אי אמרינן עד ועד בכלל או לא, תלוי במחלוקות אי דברה תורה כלשון בני אדם, דכתב המחבר ראובן הו"א שטר חוב על שמעון שזמנו חמישה בנים, ושמעון הו"א שובר שנכתב בחמישה בנים כתוב בו שמחל ראובן לשמעון כל תביעות שהיו עליו עד אותו היום, ראובן גובה שטרו, דכלשון העולם עד ולא עד בכלל (שו"ע חו"מ סימן מ"ג סעיף כ"ז).

ותמן תנינן במסכת תענית, אמר רבי יוחנן מאי דכתיב עשר תעשר, עשר בשביל שתתעשר (תענית ט.). ובספר מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה' כתב וזלה"ק, רבי מאיר דריש בר"ה דף ח' עשר תעשר (בב' מעשרות) משמע דס"ל דלא אמרינן דברה תורה כלשון בני אדם, והקשו התוס' הביאו ג"כ הר"ש מקינון מהא דכריתות דף י"א אמרו אחרים דברה תורה כלשון בני אדם, ואחרים היינו רבי מאיר, ותיירץ הר"ש מקינון דבסוף ימיו כשקראו אחרים חזר בו מעשר תעשר, והנה התוס' בכמה דוכתי הקשו מרבי מאיר על אחרים, ותי' דכמה פעמים אחרים לאו היינו רבי מאיר, ולדברי ר"ש מקינון י"ל דבסוף ימיו חזר בו ודו"ק (מלא הרועים ח"ב ערך דברה תורה כלשון בני אדם אות ה').

ובגמרא בסנהדרין תניא איש איש, מה תלמוד לומר איש איש, לרבות בת טומטום ואנדרוגיטוס, אשר יקלל את אביו ואת אמו, אין לי אלא אביו ואמו, אביו שלא אמו, אמו שלא אביו מניין, תלמוד לומר אביו ואמו קלל, אביו קלל, אמו קלל, דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר, משמע שניהן כאחד ומשמע אחד ואחד בפני עצמו, עד שיפרט לך הכתוב יחדיו, מנא ליה, נפקא ליה מומקלל אביו ואמו מות יומת, ואידך, ההוא מיבעי ליה לרבות בת טומטום ואנדרוגיטוס, ותיפוק ליה מאיש איש, דברה תורה כלשון בני אדם (סנהדרין פה:), א"כ ר' יונתן שם"ל לחלק לא כריך קרא, ש"ל דברה תורה כלשון בני אדם, אבל ר' יאשיה שם"ל לחלק כריך קרא, ש"ל לא דברה תורה כלשון בני אדם.

ואיתא בספר פרשת דרכים (דרך הקודש דרך ט') כי זה אי אמרינן שארץ ישראל מוחזקת לנו מאבותינו או אינה מוחזקת, תלוי אי לחלק כריך קרא או לא, כי אברהם אבינו נטווה קום התהלך בארץ לארצה ולרחצה, ואברהם אבינו הלך בה רק לארצה ולא לרחצה, ולמ"ד הליכה קונה – אי אמרינן לחלק לא כריך קרא – שפיר קנה אברהם אבינו ע"ה את ארץ ישראל, עכ"ל.

ויש לנו כלל בכל התורה כולה, כי כל תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן, דהיינו שיכפול תנאו, וההין קודם ללאו, ותנאי קודם למעשה, ואפשר לקיימו ע"י שליח, ואם חסר אחת מהתנאים האלה התנאי בטל והמעשה קיים (עיין גיטין עה-עה; ב"מ צד.), וי"ל דדרך פלפולא דאורייתא דלפ"ז יש לנו הוכחה דארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו, כי בעינן תנאי קודם למעשה, ואם אברהם אבינו ע"ה כבר קנה את ארץ ישראל, היאך אפשר אח"כ להתנות תנאי קבלת הארץ אם בחקתי תלכו, ומדחזינן שהתורה התנה תנאי ארץ ישראל ב'אם בחקתי תלכו', א"כ ארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאברהם אבינו ע"ה, ולפיכך כתב המדרש, רבי מנחם חתנא דרבי אלעזר דרבי אבינא אמר, חסדתי מה שכתבת לנו בתורה, אם בחקותי תלכו, ומה כתיב תמן, ונתתי שלום בארץ, ואם לא תשמעו לי, מה כתיב תמן, ויספתי ליסרה אתכם, דהוי כתנאי בני גד ובני ראובן, גם תנאי כפול, גם ההין קודם ללאו, וגם תנאי קודם למעשה וכו'.

ואיתא בכסף נבחר פ' בראשית וזלה"ק, ותמן תנינן במס' פסחים (ק"ט), מאי דכתיב וידי אדם מתחת כנפיהם (יחזקאל א:ח) וידו כתיב, מלמד שידו של הקב"ה פרושה מתחת כנפי החיות לקבל את השבים, וא"כ אם הולכים בתר הכתיבה, ודאי מוכח דהקב"ה מקבל שבים ותשובה מועלת, אבל אי הולכין בתר הקריאה, א"כ קרינן וידי אדם דקאי על המלאכים, ואין להוכיח דהקב"ה מקבל שבים (כסף נבחר פ' בראשית).

ובריש מסכת כתובות דרש בר קפרא, גדולים מעשה דליקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב – אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם שם דליקים כתיב – מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך, הסיב בבלי אחד ור' חייא שמו – ויבשת ידיו יצרו, ידו כתיב (כתובות ה.), וידוע מה דאיתא בספ"ה"ק, אי אמרינן דעיקר היא הנורה, אז מלאכים גדולים מליקים, כי מלאכים

הם רוחניים, ואי אמרינן שחומר העיקר, א"כ הליקים גדולים ממלאכים, כי דליקים הם בשר ודם ילודי אשה קרוץ מחומר כלל עובר, גוש גלם גשם אשר מעפר יסודם, ונמלאים בעולם העשייה, ולכך אמר גדולים "מעשה" דליקים וכו', ולפ"ז אי אמרינן דיש אם למסורת, א"כ גדולים מעשה דליקים יותר ממעשה שמים וארץ, וא"כ בתר מעשה אזלינן, אבל אי נימא דיש אם למקרא, א"כ גדולים מלאכים יותר מהדליקים, וא"כ בתר מחשבה אזלינן.

ואיתא בספ"ה"ק אגרא לכלה בשם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע על הפסוק (במדבר כח:יד) זא"ת עלת חדש וכו', שצתיבת זא"ת נרמז ב' הנהגות שינסם בהתחדשות הזמנים, דהנה יש הנהגה הטבעיית המסודרת מז' ימי בראשית על כל אשר נעשה תחת השמש מקטן ועד גדול כל ימי תבל, ויש הנהגה התוריית למעלה מן הטבעיית, שראה כן בעל הראון מזרעית שבעלי התורה יקבעו עתים על ידי הנהגת התורה שלא כטבע, (ועל זה כתב אדמו"ר הרב הק' מהר"י מ"מ דק"ק קאזניץ ז"וק"ל ששאלין את האדם קבעת עתים לתורה (שבת לא.), אם קבע עתים בזמן על פי הנהגת תורתו שלא כטבע), ואלו ה' הנהגות נרמזין צתיבת זא"ת, היינו ה' מרמזת להנהגה הטבעיית של ז' ימי בראשית, והא"ת מרמזין על כלל התורה כ"ב אחתון מא' עד ת', שהוא הנהגה התוריית שלא כטבע הנהגה לבעלי התורה (אגרא דכלה ריש פ' מצורע).

ופירש רש"י ז"ל בפרשת אחרי על הפסוק, ושמתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אתם האדם וחי בהם אני ה' (ויקרא יח:ה), וחי בהם – לעוה"ב, שאם תאמר בעוה"ז – והלא סופו הוא מת (רש"י שם), אבל הגמרא במס' יומא אינטריך ליה רבי יהודה אמר שמואל (יומא פה:) וחי בהם, לפקוח נפש שדוחה את השבת, ודורש וחי בהם – ולא שימות בהם, וי"ל דתליא בפלוגתא אם הנורה והמחשבה העיקר או החומר והמעשה העיקר, דאי בתר מחשבה ונורה אזלינן, שפיר יש לפרש וחי בהם – לעוה"ב, לחיים רוחניים, אבל אם המעשה וחומר העיקר, א"כ וחי בהם קאי בעולם הזה, עולם העשייה.

וידוע כי כאשר האדם נולד, תיכף ומיד מתחבר אליו יצר הרע, כדמצינו בפ' נח, פ' יצר לב האדם רע מנעו (בראשית ח:כא), וחובת האדם להפוך את טבעו לעבודת ה' ולהתרגל עבודת ה' אללו עד שנעשה כטבע שני, עיין ברמב"ם ז"ל הלכות דעות, וכבר אמר החכם, מי יודע רוח צני האדם העלה היא למעלה ורוח ההקמה היקדת היא למטה לארץ (קהלת ג:כא), שצריך להפוך את נפשו הבהמית היורדת למטה, להיות נפש האדם עולה למעלה, וכתב מרן הבני יששכר זי"ע בספר אגרא דפרקא וזלה"ק, פירשנו בפרשת עקידה (אחר כך שמעתי הדברים ככתבן בשם אדמו"ר הרב הקדוש מהרמ"מ מרימנוב ז"וק"ל), וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת וכו' (בראשית כב:י), דהקושיא מפורסמת, למה ליה למימר וישלח אברהם את ידו ויקח וכו', ומי לא ידע כי כדי ליקח איזה דבר צריך לשלוח את היד, והל"ל סתם ויקח את המאכלת וכו', אבל כן הוא הדבר, אברהם אבינו לא התנועע קום אבר כי אם בהפקת ראון יוצרו, והנה הורגלו איבריו בכך, עד שאם

אבר לא ראה לעשות שום פעולה רק שיהיה בזה מראה, והנה
 בכאן לא נראה השי"ת רק קח נא את בנך וכו' והעלהו שם
 לעולה, א"כ עד העלאתו היה מראה, משא"כ המעשים שאח"כ
 – לא היה בזה מראה, ולא ראתה היד לעשות הפעולה, וז"ל ויבן
 שם אברהם את המזבח, הנה זה מראה, וכן ויערוך את העצים,
 וכן ויעקד וכו', וכן ויסם אותו על וכו', ובכאן כבר נגמר ליטוי
 השי"ת, כי לא עלה על לב השי"ת לשחוט את יצחק, ושם לא
 ראתה היד לזוז ממקומה ליקח את המאכלת, והנה אברהם
 אבינו חשך בדבר, דלמא הוא מעשה שטן, וישלח אברהם את
 ידו בכח ותקיפות ויקח את המאכלת וכו' (אגרא דפרקא אות
 רכ"ב, ועיין בפנים בס' דברי מנחם פ' וירא).

ובמדה כנגד מדה, הלדיק שמעביר על מידותיו שהוא
 רע מנעוריו ומהפך את טבעו מלידתו לעבודת ה', וההרגל
 נעשה טבע, נעשה עבודת ה' אכלו לטבע שני, ממילא דרך
 הטבע נעשה משועבדת להלדיק, ולדיק מושל בהליכת העולם,
 ויש לו הכח גם להפוך מקללה לברכה, ודרשן רז"ל אמר רבי
 אליעזר, למה נמשלה תפלתן של לדיקים כעתר, לומר כך, מה
 עתר זה מהפך את התבואה בגורן ממקום למקום, אף תפלתן
 של לדיקים מהפכת דעתו של הקב"ה ממדת אכזריות למדת
 רחמנות (סוכה יד., יבמות סד.).

ואם תמא לומר היאך מהפכין מקללה לברכה,
 התשובה נמצא במס' יומא, אמר ריש לקיש, גדולה תשובה
 שזדונות נעשות לו כזכויות, שנאמר (יחזקאל לג:יט) וְגִשְׁבִּי לָשֹׁעַ
 מִרְשָׁעָתוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וְיִדְקָה עֲלֵיהֶם הוּא יְחִיָּה (יומא פו:),
 ומסיק שם הגמרא דמיירי בתשובה מאהבה עיי"ש, ומלינו כי
 רבי שמעון בן לקיש עצמו היה בעל תשובה, והוא בריש פרק
 השוכר את הפועלים, יוֹמָא חַד הָוָה קָא סָחִי רַבִּי יוֹחָנָן בִּירְדֵּנָא,
 חֲזִייה רִישׁ לְקִישׁ, וְשׁוֹר לִירְדֵּנָא אֶפְתְּרִיהּ, אָמַר לֵיהּ, חֲלִיךְ
 לְאוֹרִיתָא, אָמַר לֵיהּ, אֶפְתְּרִי לְנָשִׁי, אָמַר לֵיהּ, חֲלִיךְ דְּקָרָתָּ בְּךָ
 יְהִיבָנָא לְךָ אַחוּתִי דְשִׁפְרָא מִינָאִי, קָבִיל עֲלֵיהּ, בְּעִי לְמִיהָדָר
 לְאַתְרֵי מְאֵנִי, וְלֹא מְאֵי הָדָר, אֶקְרִייהּ וְאַתְנִי, וְשׁוּיָה גְבָרָא
 רַבָּא וכו', אָמַר לֵיהּ, אֶהֱנֵא לְךָ דְאֶקְרִיבִינְךָ פִּתְחַת פְּנֵי הַשְׁכִּינָה
 (ב"מ פד.), וכן מלינו בפרקי דרבי אליעזר, בן עזאי אומר, תדע
 לך כח התשובה, בא וראה מרבי שמעון בן לקיש, שהיה הוא
 ושני ריעיו בהרים גוזלין וחומסין כל אשר יעבור עליהם בדרך,
 מה עשה רבי שמעון, הניח לשני ריעיו שודדין בהרים, ושם
 לאלקי אבותיו בכל לבו ביום ובתפלה, והיה משכים ומעריב
 לבית הכנסת לפני הקב"ה, והיה עוסק בתורה כל ימיו
 ובמתנות עניים, ולא שב על מעשיו הרעים עוד, ונתרצית
 תשובתו, וביום שמת מתו שני רעיו השודדים בהרים, ונתנו
 לרבי שמעון באור החיים, ולשני רעיו בשאול התחתונה וכו' (פרקי דרבי אליעזר פרק מ"ב), ולכן רבי שמעון בן לקיש שהיה
 בעל תשובה, ס"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות,
 ולעיל שם במס' יומא, רבי מאיר הוה דייק בשמא (יומא פג:),
 והבט נא ימין וראה, כי **אבין** (בנו"ן רבתי שבגימטריא שבע
 מאות) בגימטריא **תשובה**, ולכן מסיים שם המדרש הנ"ל, א"ר
 אבין, אם זכיתן הריני הופך לכם קללות לברכות, אימתי,
 כשתשמרו את תורת, דייקא ר' **אבין** ששמו בגימטריא

תשובה, אמר אם זכיתן הריני הופך לכם קללות לברכות,
 ואימתי, כשתשמרו את תורת, דהיינו תשובה מאהבה, כידוע
 (עיין ארץ חמדה להמלבי"ם ז"ל בראשית כח:יב ודברים כ:ב)
 דע"י לימוד התורה מביאה את האדם לאהבת הבורא.

והיאך שאמר הכתוב אם בחקותי תלכו, ובמדרש אמר
 דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני
 ולבית דירה פלוני אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי
 כנסיות ולבתי מדרשות, הו"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך, א"כ
 בחר מעשה אזלינן ואף שחשב לילך למקום פלוני ולבית דירה
 פלוני, אעפ"כ למעשה ואשיבה רגלי אל עדותיך, וכיון דבחר
 מעשה אזלינן, א"כ גדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים
 וארץ, ולדיקים קובעים עתים עפ"י התורה, והטבע משועבדת
 לחכמי התורה, ולפיכך והיו רגלי, היינו ההרגל נעשה הטבע,
 מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, כי כל דרך הטבע
 משועבדת לחכמי התורה לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, וכיון
 דבחר מעשה אזלינן, א"כ וחי בהם קאי בעולם הזה, ושכר
 מורה בהאי עלמא איכא, ואיבעית אימא כלך לדרך זו, כיון
 שגדולים מעשה לדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, א"כ דרשינן
 ויבט ידו כתיב ויש אם למסורת, וא"כ דרשינן נמי וידו כתיב
 זה ידו של הקב"ה שפרוסה תחת כנפי החיות לקבל שבים,
 וספיר מהני תשובה אפילו על עבירות החמורות ביותר, וא"כ
 אמרינן עד ועד בכלל, ולא דברה תורה כלשון בני אדם, וא"כ
 ספיר דרשינן עשר בשביל שתתעשר ושכר מורה בהאי עלמא
 איכא, לפיכך קא ממשיך ואזיל המדרש, ר' הונא בשם ר' אחא
 אמר חשבתי מתן שכרן של מלות והפסדן של עבירות ואשיבה
 רגלי אל עדותיך, וכיון דלא דברה תורה כלשון בני אדם, א"כ
 לחלק לריך קרא, וארץ ישראל אינה מוחזקת לנו מאבותינו,
 ולית לן אמתלא לומר כי התנאי של ואם בחקותי תלכו הוא אחר
 שהאבות התחזקו בארץ ישראל והתנאי בטל, אלא ספיר הוא
 תנאי קודם למעשה, לפיכך קא ממשיך ואזיל המדרש, ר' מנחם
 חתנא דר' אלעזר בר' אבינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו
 בתורה אם בחקותי תלכו ומה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ,
 ואם לא תשמעו לי מה כתיב תמן ויספתי ליסרה אתכם, לפי
 כל כללי התנאים של בני גד ובני ראובן, וכיון דמהני תשובה
 אפילו על עבירות החמורות ביותר, א"כ דרשינן סמוכין ואין
 מוקדם ומאוחר בתורה, וא"כ אפילו אם הקללות מופיע
 בתשר"ק במידת הדיון אשר מתחיל בוי"ו ומסיים בה"א והיינו
 רוב א"כ בהיפך מוי"ו עד תי"ו, אבל כיון דאין מוקדם ומאוחר
 בתורה, א"כ אפשר להפוך את הסדר, ולפיכך קא ממשיך ואזיל
 המדרש, ר' אבא בריה דר' חייא בשם ר' יונתן אמר חשבתי
 ברכות חשבתי קללות ברכות מאל"ף ועד תי"ו קללות מן וי"ו
 ועד ה"א ולא עוד אלא שהן הפוכות, ואם תמא לומר היאך
 מהפכין מקללה לברכה, התשובה היא כריש לקיש, דאמר
 גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכויות, לפיכך קא ממשיך
 ואזיל המדרש, א"ר אבין, וכאמור **אבין** (בנו"ן רבתי
 שבגימטריא שבע מאות) בגימטריא **תשובה**, אם זכיתן, הריני
 הופך לכם קללות לברכות, אימתי, כשתשמרו את תורת, דהיינו
 מתוך תשובה מאהבה, והבן.